

ČESKÁ REPUBLIKA
ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Krajský soud v Praze rozhodl samosoudcem Janem Peroutkou ve věci

žalobce:

M. K.

bytem X

zastoupený advokátem Mgr. Ing. Markem Němcem
sídlem Nádražní 106, Sedlčany

proti

žalovanému:

Ministerstvo práce a sociálních věcí

sídlem Na Poříčním právu 1, Praha 2

o žalobě proti rozhodnutí žalovaného ze dne 22. 5. 2023, č. j. MPSV-2023/109140-912,

takto:

- I. Rozhodnutí žalovaného ze dne 22. 5. 2023, č. j. MPSV-2023/109140-912, se ruší a věc se vrací žalovanému k dalšímu řízení.
- II. Žalovaný je povinen zaplatit žalobci na náhradě nákladů řízení částku 158 Kč do třiceti dnů od právní moci tohoto rozsudku.

Odůvodnění:

Vymezení věci

1. Žalobou podle části třetí, hlavy druhé, dílu prvního zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (dále jen „s. ř. s.“), podanou k poštovní přepravě dne 21. 7. 2023, se žalobce domáhá

Shodu s prvopisem potvrzuje: Mgr. E. M.

zrušení rozhodnutí žalovaného ze dne 22. 5. 2023, č. j. MPSV-2023/109140-912 (dále jen „napadené rozhodnutí“). Napadeným rozhodnutím žalovaný zamítl žalobcovo odvolání a potvrdil rozhodnutí Úřadu práce – krajské pobočky v Příbrami (dále jen „úřad práce“) ze dne 11. 11. 2021, č. j. 4757/2021/VOT (dále jen „prvostupňové rozhodnutí“). Prvostupňovým rozhodnutím úřad práce rozhodl podle § 21 a § 51 zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi (dále jen „zákon o pomoci v hmotné nouzi“), o vzniku povinnosti žalobce a společně posuzované osoby M. K. (dále jen „společně posuzovaná osoba“ nebo „syn“) vrátit přeplatek dávky příspěvku na živobytí za měsíce 6/2017, 10/2017, 11/2017, 12/2017, 12/2017, 1/2018, 2/2018, 3/2018, 4/2018, 5/2018, 6/2018, 7/2018, 8/2018, 9/2018, 10/2018, 11/2018, 12/2018, 1/2019, 3/2019, 4/2019, 5/2019, 6/2019, 7/2019 a 8/2019 v celkové výši 30 188 Kč. Způsob vrácení přeplatku úřad práce stanovil tak, že přeplatek ve výši 19 977 Kč musí uhradit žalobce a přeplatek ve výši 10 211 Kč musí uhradit žalobce a jeho syn společně a nerozdílně.

Obsah podání účastníků

2. Žalobce v žalobě namítl, že žalovaný vzal v potaz okolnosti, které žalobce nemohl nijak ovlivnit. V napadeném rozhodnutí žalovaný uvedl, že podle rozsudku Okresního soudu v Benešově ze dne 13. 6. 2018, č. j. 0 P 258/2012-135 (dále jen „rozsudek o změně výživného“), žalobce „věděl“ o bankovním účtu nezletilého syna. Žalobce však nemohl zodpovídat za to, že nedostal od nezletilého syna informace o jeho příjmu. Žalobci ani nebylo nikdy doloženo, že nějaký synův účet skutečně existuje. Z pozice rodiče se o to nemusel starat, neboť jeho odpovědnost byla soudním rozhodnutím přesunuta na opatrovníka (město Votice). Od okamžiku, kdy byl nezletilému synovi jmenován opatrovník pro spravování jeho financí, se žalobce přestal o synovo výživné starat (plnil pouze svou část), protože mu byla tato povinnost soudním rozhodnutím odebrána. Skutečnosti týkající se plnění výživného ze strany matky, výše výživného a účely plateb šly zcela mimo žalobce. S penězi žalobcova syna nakládal opatrovník (město Votice), který se zodpovídal pouze soudu a neměl směrem k rodičům žádnou informační povinnost. Žalobce poukázal na odůvodnění usnesení ze dne 5. 6. 2015, č. j. 0 P 258/2012-130 (dále jen „usnesení o jmenování opatrovníka“), kterým Okresní soud v Benešově jmenoval žalobcovu synovi jako opatrovníka město Votice, aby dohlížel na synovy finance. Okresní soud v Benešově v tomto usnesení uvedl, že jde o období výkonu opatrovnictví u osob omezených ve svéprávnosti. To žalobce vnímal jako absolutní zákaz angažovat se v záležitostech souvisejících se synovými penězi. Žalobce také citoval výrokovou část usnesení o jmenování opatrovníka, z níž má plynout, že výživné bylo poukazováno na (nějaký) účet města Votice a nikdo z rodiny neměl k informacím o synově výživném přístup. Bylo na poskytovateli dávky, aby si vyžádal dokumenty prokazující, že dávka byla vyplacena v nesprávné výši. Tuto povinnost nelze obejít tvrzením, že žadatel i společně posuzovaná osoba byli „poučeni.“ Podle žalobce úřad práce nepostupoval v souladu s § 72 odst. 3 písm. i) zákona o pomoci v hmotné nouzi. Jestliže úřad práce neměl při posuzování nároku na dávku všechny potřebné podklady vyžadované zákonem, měl žalobce vyzvat k jejich doplnění, případně žalobcovu žádost o dávku zamítnout. Žalobce žádal o dávky státní sociální podpory ve Voticích, kde se také nachází kontaktní pracoviště úřadu práce. Podle § 72 odst. 5 zákona o pomoci v hmotné nouzi tak musely být úřadu práce rozhodné skutečnosti známy a úřad práce si je mohl sám snadno ověřit. V napadeném rozhodnutí je uvedeno, že společně posuzovaná osoba byla dne 4. 3. 2019 poučena podle § 49 zákona o pomoci v hmotné nouzi. Žalobce i jeho syn jsou naprostými právními laiky, proto nemohli

nesrozumitelná poučení vyhodnotit. Žalobce nevěděl, jaké skutečnosti si úřad práce zjišťoval, proto nemohl v žádném případě předpokládat, že dávka byla vyplacena ve vyšší výši. Komunikace ze strany úřadu práce je vůči občanům autoritativně diktatorní a nepřátelská, proto žalobce omezil kontakt s úřadem práce na minimum. Musel se tak spoléhat na to, že úřad práce jednal správně. Úřad práce měl zastavit výplatu dávky, pokud při přijetí dávky, v níž figurovala společně posuzovaná nezletilá osoba, nebyl městem Votice doložen stav jejího výživného.

3. Dne 8. 9. 2023 žalobce doplnil žalobu prostřednictvím ustanoveného zástupce. Napadené rozhodnutí potvrdilo prvostupňové rozhodnutí („s součtovou povinností zaplatit 30 180 Kč“), přestože rozhodnutí žalovaného, kterým bylo odkázáno na totéž prvostupňové rozhodnutí, bylo již dříve zrušeno rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 20. 4. 2023, č. j. 47 Ad 15/2022-62. Vady napadeného rozhodnutí nelze zhojit tím, že na konci jeho odůvodnění bude nově zmíněna povinnost zaplatit 25 082,50 Kč. Napadené rozhodnutí je tedy zmatečné a neurčité. Princip vrácení dávek sociální podpory vyplacených v nesprávné výši podléhá témuž logickému principu jako vrácení neoprávněného vyplaceného výživného. Nelze automaticky vynutit vrácení toho, co bylo spotřebováno. Z dikce § 51 odst. 1 zákona o pomoci v hmotné nouzi plyne, že příjemce dávky je povinen neoprávněně vyplacenou dávku vrátit pouze v případech, kdy chtěl způsobit následek zakázaný zákonem – legislativní termín „musel“ je obdobou z trestního práva „zavinění v úmyslu přímém“. To však není žalobcova situace. Ten totiž neustále tvrdil, že nevěděl, že jeho syn má vlastní bankovní účet. Existence rozsudku, ve kterém se o výživném píše, nemusela „se skutečnými příjmy syna (společně posuzované osoby) mít žádného praktického důsledku“. Správní orgány nepostupovaly podle logického myšlení, protože konstatovaly, že v České republice nemůže mít nezletilec vlastní bankovní účet. Žalobce s odkazem na kopii o zřízení účtu tvrdil, že je účet veden nikoli na společně posuzovanou osobu, ale na jeho matku. Tvzení žalovaného v napadeném rozhodnutí, že žalovaný něco „vědět měl a mohl“ a že „měl předpokládat, že výživné je placeno“ neodpovídá dikci § 51 odst. 1 zákona o pomoci v hmotné nouzi, podle níž „vědět musel“. Úřad práce porušil také zásady vymezené v zákoně č. 500/2004 Sb., správní řád, jestliže nerozhodl podle skutečného stavu věci a nedbal žalobcovy dobré víry. Navíc zanedbal i veřejný zájem podle § 2 odst. 3 a 4 správního řádu. Žalovaný také porušil správní řád, jestliže si závažných vad aplikace zákona o pomoci v hmotné nouzi (případně i ex officio) nevšiml. Podmínka „musel vědět“ nebyla ve správním řízení nijak prokázána ani argumentačně podložena, ale úřadem práce pouze předpokládána, což ve spravedlivém procesu nestačí. Žalovaný tak porušil § 50 odst. 1 správního řádu a další, jestliže nezákonnost prvostupňového rozhodnutí vlastním rozhodnutím nenapravil.
4. Žalovaný ve vyjádření k žalobě zrekapituloval průběh předcházejícího správního řízení. Uvedl, že se k otázce obeznámenosti žalobce s povinností matky platit výživné na bankovní účet syna zdejší soud již vyjádřil v rozsudku č. j. 47 Ad 15/2022-62. V něm soud dospěl k závěru, že žalobce byl s rozsudkem o změně výživného seznámen. Zároveň bylo z rozsudku o změně výživného patrné, že společně posuzovaná osoba disponovala bankovním účtem, přičemž byl v řízení před Okresním soudem v Benešově proveden důkaz výpisem z účtu společně posuzované osoby. Žalobce musel vědět o tom, že je výživné matkou skutečně hrazeno. Při posuzování vzniku povinnosti vrátit přeplatek na dávce nemůže obstát žalobcovo tvrzení, že okamžikem, kdy město Votice bylo ustanoveno opatrovníkem, se žalobce mohl přestat o synovy příjmy starat. Nedoložení synova příjmu v podobě výživného hrazeného matkou je žalobcovou chybou. Zpětné vytýkání procesního postupu správního orgánu je bezpředmětné.

Skutečnosti vyplývající ze správního spisu a dosavadní průběh řízení před soudem

5. Ze správního spisu soud zjistil, že žalobci byl na základě žádosti ze dne 5. 6. 2017 přiznán příspěvek na živobytí ve výši 3 444 Kč měsíčně (příspěvek na živobytí byl žalobci od listopadu 2017 snížen na 3 068 Kč, od prosince 2017 na 2 504 Kč, od února 2018 na 1 831 Kč, od března 2018 na 1 531 Kč, od dubna 2018 zvýšen na 2 471 Kč, od května 2018 snížen na 1 651 Kč, od června 2018 zvýšen na 2 162 Kč, od září 2018 snížen na 413 Kč, od října 2018 zvýšen na 1 632 Kč, od listopadu 2018 snížen na 1 353 Kč, od prosince 2018 zvýšen na 1 632 Kč, od ledna 2019 snížen na 1 111 Kč, od února 2019 na 587 Kč, od března 2019 zvýšen na 3 435 Kč, od dubna 2019 snížen na 2 735 Kč, od června 2019 na 2 687 Kč). V žádosti o příspěvek na živobytí žalobce uvedl jako společně posuzovanou osobu svého syna. V prohlášeních o celkových sociálních a majetkových poměrech žalobce při podání žádosti uvedl, že on ani společně posuzovaná osoba neměli žádný nemovitý nebo movitý majetek, stavební spoření nebo kapitálové životní pojištění. Do kolonek o hodnotách finančních prostředků v prohlášeních nic neuvedl. Žalobce byl v konkurzu.
6. Žalobce byl též dne 5. 6. 2017 poučen mimo jiné o tom, že je povinen písemně ohlásit změny ve skutečnostech rozhodných pro průběh řízení a nárok na dávku do 8 dnů ode dne, kdy změna nastala.
7. V dokladech o výši měsíčních příjmů žalobce uváděl jako svůj příjem invalidní důchod (od června 2017 ve výši 4 976 Kč, od ledna 2018 ve výši 5 211 Kč, od ledna 2019 ve výši 5 897 Kč). Jako příjem společně posuzované osoby uváděl přídavek na dítě (od června 2017 ve výši 700 Kč, od února do srpna 2018 ve výši 1 000 Kč, za měsíc únor 2019 nebyl uveden žádný příjem, od března do srpna 2019 ve výši 1 000 Kč).
8. Součástí správního spisu je žalobcův návrh na změnu výživného na společně posuzovanou osobu ze dne 13. 4. 2018 a rozsudek o změně výživného. Podle rozsudku o změně výživného byla s účinností od 1. 6. 2018 matce společně posuzované osoby uložena povinnost platit výživné na nezletilou společně posuzovanou osobu ve výši 1 500 Kč měsíčně a žalobci ve výši 600 Kč měsíčně, a to na účet soudem jmenovaného opatrovníka pro přijímání výživného, kterým bylo ustanoveno město Votice.
9. Město Votice od srpna 2018 do ledna 2019 potvrzovalo výši přijatého výživného na společně posuzovanou osobu – vždy 2 100 Kč měsíčně. V prosinci 2018 a lednu 2019 též potvrdilo, že společně posuzovaná osoba přijala přídavek na dítě ve výši 1 000 Kč měsíčně.
10. Podle protokolu o ústním jednání ze dne 4. 3. 2019 žalobcův syn souhlasil s tím, že bude nadále společně posuzovanou osobou se svým otcem pro vyhodnocování příspěvku na živobytí. Žalobcův syn souhlasil i s tím, že bude otcí (žalobci) předkládat doklady o skutečné výši jeho měsíčních příjmů. Současně byl poučen o povinnosti oznámit změny ve skutečnostech rozhodných pro trvání nároku na dávku, její výši nebo výplatu. Byl seznámen i se skutečností, že v případě porušení uvedené povinnosti může být způsoben přeplatek na dávce, o kterém bude rozhodováno v samostatném řízení.
11. Součástí správního spisu jsou dále výpisy z účtu vedeného na jméno společně posuzované osoby za rok 2017, 2018 a za období leden až září 2019 vyžádané úřadem práce; přípis ze dne 19. 9. 2019, kterým Střední lesnická škola Písek k žádosti úřadu práce sděluje absolvování praktické výuky společně posuzovanou osobou; potvrzení o příjmu společně posuzované osoby ze dne 3. 10. 2019 vystavené Krajským školním hospodářstvím České Budějovice; přípis ze dne 20. 3. 2019, jímž Nadace Olgy Havlové oznamuje společně posuzované osobě

schválení stipendia ve výši 1 800 Kč ode dne 1. 3. 2019; dohoda o provedení práce uzavřená dne 2. 7. 2019 mezi společností Vacek Bio-Market, s.r.o. a společně posuzovanou osobou a potvrzení o počtu odpracovaných hodin a příjmech v měsících červenci až listopadu 2019 vystavené společností Vacek-Bio Market s.r.o., podle nichž společně posuzovaná osoba odpracovala 55 hodin v srpnu 2019, za což měla v srpnu 2019 příjem 9 990 Kč.

12. Dne 3. 12. 2019 úřad práce oznámil žalobci a společně posuzované osobě zahájení správního řízení ve věci přeplatku na dávce příspěvku na živobytí za měsíce červen 2017 až srpen 2019 s tím, že v rámci šetření bylo zjištěno, že společně posuzovaná osoba má vlastní bankovní účet, na který dostávala výživné od matky, mzdu ze zaměstnání a příjem žáka z praktického vyučování a praktické přípravy, které nebyly předloženy a je třeba je zohlednit. Úřad práce proto přehodnotil jednotlivé nároky. Současně bylo přehodnoceno výživné ve výši 600 Kč poskytované žalobcem, které bylo ze započitatelných příjmů vyňato. Žalobce a společně posuzovaná osoba byli poučeni o možnosti seznámit se s podklady a vyjádřit se k nim, čehož nevyužili.
13. Rozhodnutím ze dne 7. 1. 2020, č. j. 122/2020/VOT, úřad práce rozhodl o vzniku přeplatku dávky příspěvku na živobytí a povinnosti žalobce a společně posuzované osoby tento přeplatek v celkové výši 30 188 Kč vrátit. Žalobce a společně posuzovaná osoba neoznámili všechny skutečnosti rozhodné pro vyplácení příspěvku na živobytí. Z tohoto důvodu byly dávky vypláceny v nesprávné výši. Žalobce a společně posuzovaná osoba byli povinni vzniklý přeplatek společně a nerozdílně uhradit.
14. Žalovaný rozhodnutím ze dne 17. 3. 2020, č. j. MPSV-2020/49079-912, odvolání žalobce a společně posuzované osoby proti rozhodnutí úřadu práce 7. 1. 2020, č. j. 122/2020/VOT, zamítl a napadené rozhodnutí úřadu práce potvrdil. Podle žalovaného předpokladem pro stanovení povinnosti vrátit dávku je prokázat zavinění na straně příjemce. Žalovaný konstatoval, že úřad práce podrobně vysvětlil vznik přeplatku a také správně stanovil jeho výši.
15. Proti rozhodnutí žalovaného ze dne 17. 3. 2020, č. j. MPSV-2020/49079-912, brojili žalobce a společně posuzovaná osoba žalobou. Zdejší soud rozsudkem ze dne 31. 5. 2021, č. j. 46 Ad 6/2020-23, rozhodnutí žalovaného ze dne 17. 3. 2020, č. j. MPSV-2020/49079-912, zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Zdejší soud uvedl, že odpovědnost za přeplatek je v zákoně o pomoci v hmotné nouzi konstruována jako odpovědnost subjektivní. Jedním z definičních znaků přeplatku na dávce ve smyslu § 51 zákona o pomoci v hmotné nouzi je zavinění, kdy neoprávněné přijímání dávky musí vykazovat zavinění ze strany příjemce. V řízení před správními orgány je tak třeba postavit najisto, že bylo dáno zavinění příjemce, jakož i příčinná souvislost mezi tímto zaviněním a skutečností, že příspěvek na živobytí byl vyplácen a příjemcem přijímán neprávem, a to po celou dobu, za níž bylo vrácení přeplatku uloženo. Přestože žalovaný správně poukázal na to, že předpokladem pro stanovení povinnosti vrátit přeplatek je prokázat zavinění příjemce, úřad práce i žalovaný zkoumání znaku zavinění v konkrétním případě zcela opomenuli. Z rozhodnutí úřadu práce ani žalovaného nebylo patrné, na základě jakých konkrétních podkladů a úvah správní orgány v posuzované věci dovodily solidární odpovědnost žalobce a společně posuzované osoby za všechny přeplatky na dávkách za celkem 23 měsíců v období více než dvou let, po jehož převážnou část byla společně posuzovaná osoba nezletilá. Rozhodnutí žalovaného ze dne 17. 3. 2020, č. j. MPSV-2020/49079-912, proto bylo nepřezkoumatelné.

16. Rozhodnutím ze dne 29. 7. 2021, č. j. MPSV-2021/127539-912, žalovaný rozhodnutí úřadu práce 7. 1. 2020, č. j. 122/2020/VOT, zrušil a věc vrátil úřadu práce k novému projednání.
17. V prvostupňovém rozhodnutí úřad práce konstatoval, že žalobce ani společně posuzovaná osoba nerozporovali, že úřadu práce nesdělili veškeré skutečnosti rozhodné pro posouzení nároku na dávku. Pouze trvali na tom, že přeplatky nezavinili. Podle obsahu správního spisu jednal úřad práce až do doby zletilosti společně posuzované osoby s příjemcem dávky (žalobcem), který byl zákonným zástupcem společně posuzované osoby a měl povinnosti plynoucí z jeho rodičovské odpovědnosti (mj. povinnost zastupovat společně posuzovanou osobu při právních jednáních, ke kterým nebyla společně posuzovaná osoba právně způsobilá). Úřad práce dospěl k závěru, že žalobce v zákonné lhůtě i přes řádné poučení neoznámil všechny rozhodné skutečnosti pro vyhodnocení jednotlivých měsíčních nároků na dávku. Podle úřadu práce společně posuzovaná osoba nebyla odpovědná za vznik přeplatku, který vznikl v době její nezletilosti. Primární odpovědnost za nesplnění oznamovací povinnosti totiž nesl žalobce-rodíč. Bylo tak na žalobci-rodíči, aby společně posuzovanou osobu řádně poučil, že plní své povinnosti prostřednictvím žalobce. Současně měl společně posuzovanou osobu poučit o tom, že úřadu práce musí být doloženy jejich veškeré příjmy. Úřad práce se nemohl ztotožnit se žalobcovým tvrzením, že o synově bankovním účtu nevěděl. Vzhledem k tomu, že žalobce věděl o povinnosti synovy matky hradit výživné, musel předpokládat, že je výživné nějakým způsobem hrazeno. Informace o založení bankovního účtu synovou matkou byla uvedena v rozsudku o změně výživného, který byl žalobci znám. Tento rozsudek žalobce předložil úřadu práce při osobním jednání dne 10. 9. 2018. Bylo v možnostech žalobce jako rodiče zjistit, že jeho syn měl příjem ze zaměstnání (v létě pracoval brigádně) a příjem žáka z praktického vyučování a praktické přípravy. Úřad práce se dále zabýval otázkou zavinění přeplateků za období po dosažení zletilosti společně posuzované osoby, tj. od března 2019 do srpna 2019 ve výši 10 211 Kč. Úřad práce nemohl akceptovat vyjádření žalobce a společně posuzované osoby, že společně posuzovaná osoba podepsala čestné prohlášení, že nevlastní bankovní účet z neznalosti. Úřadu práce nebyl předložen žádný rozsudek, že by společně posuzovaná osoba byla zbavena svéprávnosti. Proto byla za své jednání odpovědná. Žalobcův syn byl dne 4. 3. 2019 řádně poučen o povinnosti dokládat úřadu práce veškeré příjmy a písemně ohlásit změny ve skutečnostech rozhodných pro průběh řízení a pro nárok na dávku do 8 dnů ode dne, kdy změna nastala. Přesto úřadu práce zamlčel, že vlastní bankovní účet, na který mu chodily příjmy od jeho matky. Úřad práce tak uzavřel, že od března do srpna 2019 nesli odpovědnost za přeplatek žalobce (příjemce dávky) a společně posuzovaná osoba společně a nerozdílně. Úřad práce se neztotožnil ani s namítanou odpovědností matky žalobcova syna za vzniklý přeplatek. Podle zákona o pomoci v hmotné nouzi je za přeplatek odpovědný buď příjemce dávky, nebo společně posuzovaná osoba.
18. Žalobcovo odvolání žalovaný rozhodnutím ze dne 10. 2. 2022, č. j. MPSV-2022/20747-912, zamítl a prvostupňové rozhodnutí potvrdil. Žalovaný zrekapituloval argumentaci úřadu práce ohledně finanční odpovědnosti žalobce jako rodiče za své dítě, žalobcově povědomí o synově bankovním účtu, synově solidární odpovědnosti za přeplatek po dosažení jeho zletilosti a irelevantnosti jednání matky společně posuzované osoby pro dané řízení. S touto argumentací se žalovaný ztotožnil.
19. Proti rozhodnutí žalovaného ze dne 10. 2. 2022, č. j. MPSV-2022/20747-912, žalobce podal žalobu. Zdejší soud rozsudkem č. j. 47 Ad 15/2022-62 rozhodnutí žalovaného ze dne 10. 2. 2022, č. j. MPSV-2022/20747-912, zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Pro určení

povinnosti vrátit přeplatek na dávce bylo podle soudu podstatné, jaké okolnosti musel příjemce neprávem vyplacené dávky předpokládat. Soud přitom shledal, že žalobce musel z okolností důvodně předpokládat, že mu byla vyplácena dávka v nesprávné výši. K tomu odkázal zejména na řízení před Okresním soudem v Benešově a na rozsudek o změně výživného, jehož obsah byl žalobci znám. Současně však zdůraznil, že povinnost vrátit dávku, která byla vyplacena neprávem, nebo ve vyšší částce, než náležela, nebo jestliže dávka byla přiznána nebo její výše stanovena na základě nepravdivých, neúplných nebo zkreslených údajů, sdělených příjemcem vzniká ze zákona, nikoli rozhodnutím správního orgánu. Správní orgány nemohly účastníky řízení o vrácení přeplatku na dávce zavázat k vrácení vyšší částky, než jaká činila v době jejich rozhodování skutečná výše přeplatku. Žalobce v žalobě poukázal na to, že společně posuzovaná osoba v odvolacím řízení před vydáním rozhodnutí žalovaného ze dne 10. 2. 2022, č. j. MPSV-2022/20747-912, již převedla na účet úřadu práce částku 5 105,50 Kč. Žalovaný v rozhodnutí ze dne 10. 2. 2022, č. j. MPSV-2022/20747-912, zaplacení této částky nijak nezohlednil, čímž své rozhodnutí zatížil vadou spočívající v nedostatečně zjištěném skutkovém stavu. Žalovaný tak měl správně stanovit žalobci a společně posuzované osobě povinnost vrátit přeplatek ve výši 5 105,50 Kč, nikoli ve výši 10 211 Kč.

20. Dne 22. 5. 2023 žalovaný vydal napadené rozhodnutí.

Posouzení žaloby

21. Soud ověřil, že žaloba byla podána osobou k tomu oprávněnou a splňuje všechny formální náležitosti na ni kladené. Žaloba je tedy věcně projednatelná.
22. Při přezkumu napadeného rozhodnutí soud vycházel ze skutkového a právního stavu, který tu byl v době rozhodování žalovaného (§ 75 odst. 1 s. ř. s.), přičemž napadené rozhodnutí přezkoumal v mezích uplatněných žalobních bodů, jimiž je vázán (§ 75 odst. 2 věta první s. ř. s.). O žalobě soud rozhodl podle § 51 odst. 1 s. ř. s. bez jednání. Souhlas účastníků s tímto postupem se předpokládá, neboť ani na výzvu soudu nesdělili, že by s rozhodnutím věci bez jednání nesouhlasili. Soud neprováděl dokazování soudním spisem zdejšího soudu vedeným pod sp. zn. 47 Ad 15/2022, jelikož s obsahem spisu a výsledkem řízení byl soud seznámen ze své rozhodovací činnosti. Totéž platí i pro účastníky řízení, jimž je obsah tohoto spisu znám, neboť byli účastníky i předcházejícího soudního řízení.
23. Soud se nejprve zabýval nepřezkoumatelností napadeného rozhodnutí. Žalobce totiž v doplnění žaloby namítal, že napadené rozhodnutí je „zmatečné a neurčité“, čímž poukazoval na to, že jeho obsah není srozumitelný a není jasné, k čemu byl vlastně adresát rozhodnutí zavázán. Žalobce proto v zásadě namítal nepřezkoumatelnost napadeného rozhodnutí pro nesrozumitelnost.
24. Námitka nepřezkoumatelnosti pro nesrozumitelnost je důvodná. Nepřezkoumatelné pro nesrozumitelnost je rozhodnutí, z něhož nelze seznat, jak správní orgán rozhodl, což může být dáno absencí výroku, nedostatky jazykového vyjádření výroku či jeho vnitřní rozporností. Nesrozumitelnost také nastává, pokud správní orgán rozhodne o otázce, která nebyla předmětem řízení, nebo je-li nesrozumitelné samotné odůvodnění. Tento následek může mít i vnitřní rozpornost odůvodnění, pokud v jejím důsledku nelze porozumět důvodům výroku rozhodnutí (srov. rozsudek NSS ze dne 17. 10. 2023, č. j. 2 Afs 148/2022-57). Stejně tak lze za nepřezkoumatelné pro nesrozumitelnost považovat rozhodnutí, *jehož výrok je v rozporu s odůvodněním* (srov. rozsudek NSS ze dne 9. 4. 2015, č. j. 7 As 63/2015-29).

25. Rozhodnutí žalovaného ze dne 10. 2. 2022, č. j. MPSV-2022/20747-912, bylo rozsudkem zdejšího soudu č. j. 47 Ad 15/2022-62 zrušeno, jelikož žalovaný v předchozím řízení nezohlednil, že společně posuzovaná osoba již část přeplatku (5 150,50 Kč) uhradila. Soud vyložil, že povinnost vrátit neprávem vyplacenou dávku není vázána na rozhodnutí správního orgánu; takové rozhodnutí zakládá toliko případně *exekuční titul*, na jehož základě může být neprávem vyplacená dávka vymožena. Proto je podstatné nejen to, aby se správní orgány ke dni vydání rozhodnutí zabývaly tím, v jakých obdobích a v jakých částkách příjemce (případně společně posuzovaná osoba) přijímal dávky ve vyšší částce, než byl oprávněn, ale musí se zabývat i tím, zda příjemce dávky (případně společně posuzovaná osoba) již část přeplatku nevrátil. Žalovaný nemohl založit exekuční titul na vymožení vyšší částky, než kolik činila výše přeplatku snižena o částku, která byla již na uvedený přeplatek vrácena. Současně soud výslovně instruoval žalovaného, že pokud v průběhu odvolacího řízení došlo ke změně skutkových okolností, kdy společně posuzovaná osoba část přeplatku již vrátila, měl žalovaný na tuto okolnost reagovat změnou prvostupňového rozhodnutí podle § 90 odst. 1 písm. c) správního řádu, tj. odečíst částku 5 105,50 Kč od částky uvedené ve způsobu vrácení přeplatku, ve které úřad práce stanovoval žalobci a společně posuzované osobě povinnost společně a nerozdílně vrátit přeplatek ve výši 10 211 Kč.
26. Podle § 78 odst. 5 s. ř. s. je právním názorem, který vyslovil soud ve zrušujícím rozsudku nebo rozsudku vyslovujícím nicotnost v dalším řízení správní orgán vázán.
27. Žalovaný nepostupoval podle § 90 odst. 1 písm. c) správního řádu, jak jej soud zavázal v rozsudku č. j. 47 Ad 15/2022-62, ale podle § 90 odst. 5 správního řádu odvolání zamítl a prvostupňové rozhodnutí potvrdil. Žalovaný pouze do *odůvodnění* nového (napadeného) rozhodnutí vložil dvě nové věty, v nichž se vyjádřil k zaplacení části přeplatku společně posuzovanou osobou. Ve zbytku je napadené rozhodnutí identické s předchozím rozhodnutím ze dne 10. 2. 2022, č. j. MPSV-2022/20747-912.
28. Postup, kdy žalovaný (opět) zavázal žalobce k zaplacení vyšší částky, než kolik činila v době vydání napadeného rozhodnutí skutečná výše přeplatku na dávce, však nemohl být napraven uvedením správné výše přeplatku v odůvodnění napadeného rozhodnutí. Pouze výrok rozhodnutí správního orgánu – nikoli jeho odůvodnění – je totiž schopen nabýt právní moci a vykonatelnosti, a může tak být vynucen správní exekucí (srov. usnesení rozšířeného senátu ze dne 5. 1. 2008, č. j. 2 As 34/2006-73). Žalovaný na jednu stranu potvrdil prvostupňové rozhodnutí, které žalobci a společně posuzované osobě uložilo povinnost uhradit přeplatek v celkové výši 30 188 Kč (částku 19 977 Kč měl uhradit žalobce, částku 10 211 Kč žalobce a společně posuzovaná osoba společně a nerozdílně). Na str. 6 odůvodnění napadeného rozhodnutí však žalovaný uvedl, že „[d]ne 31. 12. 2022 byla uhrazena část přeplatku společně posuzovanou osobou. Částka přeplatku 30 188 byla snížena o částku 5 105,50 Kč, tzn. na částku 25 082,50 Kč, kterou zbývá uhradit.“ Žalovaný proto zatížil napadené rozhodnutí vadou nepřezkoumatelnosti pro nesrozumitelnost spočívající v rozporu výroku s odůvodněním – žalovaný v odůvodnění napadeného rozhodnutí uvedl odlišnou výši přeplatku než úřad práce v prvostupňovém rozhodnutí, které však žalovaný bez dalšího potvrdil. Nadto není z odůvodnění napadeného rozhodnutí ani dostatečně zřejmý způsob úhrady přeplatku. Tedy, jakou zbývající část přeplatku má uhradit pouze žalobce a jakou žalobce a společně posuzovaná osoba společně a nerozdílně. Žalovaný uvedl pouze celkovou částku 25 082,50 Kč, kterou „zbývá uhradit“, není však patrné kým přesně. Žalovaný se nezabýval rozložením úhrady přeplatku mezi žalobce a společně posuzovanou osobu, přitom k bližšímu zkoumání odpovědnosti za přeplatek v době nezletilosti společně posuzované osoby zdejší soud

žalovaného zavázal v rozsudku č. j. 46 Ad 6/2020-23. Správný způsob stanovení úhrady přeplatku zdejší soud jasně vysvětlil i v rozsudku 47 Ad 15/2022-62.

29. Soud proto zrušil napadené rozhodnutí z důvodu jeho nepřezkoumatelnosti pro nesrozumitelnost. Obecně je vlastní přezkum rozhodnutí možný pouze za předpokladu, že napadené rozhodnutí splňuje kritéria přezkoumatelnosti. Tedy, že se jedná o rozhodnutí srozumitelné, které je opřeno o dostatek relevantních důvodů (srov. rozsudky NSS ze dne 17. 1 2013, č. j. 1 Afs 92/2012-45, či ze dne 29. 6. 2017, č. j. 2 As 337/2016-64). Soud nicméně dospěl k závěru, že ostatní žalobní námitky (mimo „zmatečnost a neurčitost“ ohledně výše přeplatku) představují oddělitelné právní otázky, které jsou schopné samostatného přezkumu bez ohledu na nepřezkoumatelnost rozhodnutí a jejichž řešení má význam pro další řízení a rozhodnutí ve věci.
30. Podle § 51 odst. 1 zákona o pomoci v hmotné nouzi, jestliže příjemce dávky přijímal dávku, ačkoliv musel z okolností předpokládat, že tato dávka byla vyplacena neprávem nebo ve vyšší částce, než náležela, nebo jestliže dávka byla přiznána nebo její výše stanovena na základě nepravdivých, neúplných nebo zkreslených údajů, sdělených příjemcem, je povinen částky neprávem přijaté vrátit.
31. Podle § 51 odst. 2 zákona o pomoci v hmotné nouzi, jestliže osoba společně posuzovaná s příjemcem dávky způsobila, že dávka byla poskytována neprávem, ačkoliv to musela z okolností předpokládat, je povinna neoprávněně poskytnuté částky vrátit.
32. Podle § 51 odst. 4 zákona o pomoci v hmotné nouzi, jestliže přeplatek na dávce způsobily osoby uvedené v odstavcích 1 až 3 společně, odpovídají orgánu pomoci v hmotné nouzi, který dávku vyplatil, za vrácení přeplatku na dávce společně a nerozdílně.
33. Podle § 51 odst. 6 věta první zákona o pomoci v hmotné nouzi, o povinnosti vrátit dávku nebo její část podle odstavců 1 až 4 rozhoduje orgán pomoci v hmotné nouzi, který dávku vyplácí nebo naposledy vyplácel.
34. Podle § 40 odst. 1 zákona o pomoci v hmotné nouzi je příjemcem dávky ten, komu byla dávka přiznána.
35. Podle § 49 odst. 1 písm. a) zákona o pomoci v hmotné nouzi jsou žadatel o dávku, příjemce i společně posuzované osoby povinni osvědčit skutečnosti rozhodné pro nárok na dávku, její výši nebo výplatu a na výzvu se osobně dostavit k příslušnému orgánu pomoci v hmotné nouzi, nebrání-li tomu těžko překonatelné překážky, zejména zdravotní stav.
36. Podle odstavce § 49 odst. 2 písm. a) zákona o pomoci v hmotné nouzi je příjemce dávky povinen písemně oznámit orgánu pomoci v hmotné nouzi změny ve skutečnostech rozhodných pro trvání nároku na dávku, její výši nebo výplatu, a to do 8 dnů ode dne, kdy se o těchto skutečnostech dozvěděl. Podle odstavce 3 citovaného ustanovení je osoba společně posuzovaná povinna v souvislosti s řízením o dávce osvědčit skutečnosti rozhodné pro nárok na dávku, její výši nebo výplatu [písm. a)] a písemně ohlásit orgánu pomoci v hmotné nouzi změny ve skutečnostech, které osvědčila podle písmene a) [písm. b)].
37. Podle § 49 odst. 4 zákona o pomoci v hmotné nouzi je osoba společně posuzovaná povinna splnit povinnosti uvedené v odstavci 3 písm. a) na požádání příjemce. Pokud osoba společně posuzovaná odmítne splnit povinnosti uvedené v odstavci 3 písm. a), je orgán pomoci v hmotné nouzi povinen vyzvat společně posuzovanou osobu, aby tyto povinnosti splnila do 8 dnů ode dne vyzvání; orgán pomoci v hmotné nouzi může s osobou společně posuzovanou dohodnout pro splnění uvedených povinností dobu delší než 8 dnů. Povinnost uloženou v

odstavci 3 písm. b) je osoba společně posuzovaná povinná splnit do 8 dnů ode dne, kdy ke změně skutečností došlo.

38. Specifikem řešené věci je skutečnost, že zdejší soud se již některými žalobními námitkami zabýval v předchozích rozsudcích č. j. 46 Ad 6/2020-23 a č. j. 47 Ad 15/2022-62. Ostatně žalobce v doplnění žaloby sám upozornil na to, že v předchozí žalobě uváděl podobné argumenty (které však považuje i nadále za příléhavé).
39. V usnesení ze dne 23. 2. 2022, č. j. 1 Azs 16/2021-50, rozšířený senát uvedl, že „[v] případě přezkumu rozhodnutí správních orgánů (§ 65 s. ř. s.) je správní soudnictví vybudováno na kasačním principu spojeném se závazností právního názoru vysloveného soudy. Tato kasační závaznost se uplatňuje v rozsahu rozhodování konkrétní věci (srov. usnesení rozšířeného senátu ze dne 22. 11. 2019, č. j. 4 As 3/2018-50, č. 4015/2020 Sb. NSS, bod 32). Kasační závaznost vysloveného právního názoru je odrazem zájmu na efektivním fungování správního soudnictví, v němž nedochází k opakovanému přehodnocování již zodpovězených otázek. Jak totiž v této souvislosti judikuje i Ústavní soud, „v jednotlivých případech je konečnost sporu nepostradatelným znakem spravedlivého procesu“ [nález ze dne 13. 11. 2007, sp. zn. IV. ÚS 301/05 (N 190/47 SbNU 465), bod 58]. [...] Judikatura Nejvyššího správního soudu vychází z principu, že právní názor je v konkrétní věci kasačně závazný nejen pro ten orgán, jehož rozhodnutí bylo zrušeno, ale rovněž pro orgán, který zrušující rozhodnutí vydal. Právní názor Nejvyššího správního soudu vyslovený při zrušení rozhodnutí krajského soudu tak zavazuje nejen krajský soud, ale i Nejvyšší správní soud samotný; o překonání kasačně závazného právního názoru přitom nelze usilovat ani předložením věci rozšířenému senátu (usnesení rozšířeného senátu ze dne 8. 7. 2008, č. j. 9 AfS 59/2007-56, č. 1723/2008 Sb. NSS.). To platí dokonce i tehdy, pokud lze daný názor pokládat za judikaturní excés (usnesení rozšířeného senátu ze dne 22. 11. 2019, č. j. 4 As 3/2018-50, č. 4015/2020 Sb. NSS, bod 33). Rovněž ve vztahu ke kasační závaznosti právního názoru krajského soudu lze vysledovat obdobné principy. Nerespektování závazného právního názoru krajského soudu má totiž podle ustálené judikatury za následek zrušení nového rozhodnutí správního orgánu bez dalšího (rozsudek ze dne 18. 9. 2003, č. j. 1 A 629/2002-25, č. 73/2004 Sb. NSS; z poslední doby např. rozsudek ze dne 18. 6. 2020, č. j. 2 AfS 282/2018-41, bod 31; rozsudek ze dne 25. 2. 2021, č. j. 9 AfS 177/2020-48, bod 35). V řízení o žalobě proti novému rozhodnutí správního orgánu se u těch otázek, který byly krajským soudem zodpovězeny při zrušení původního rozhodnutí, přezkoumává pouze to, zda správní orgán postupoval v souladu se závazným právním názorem krajského soudu; ohledně takto vyřešených otázek totiž již „není prostor pro polemiku“ (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 12. 2020, č. j. 1 As 312/2020-39, bod 32; obdobně např. rozsudek ze dne 1. 9. 2010, č. j. 3 As 9/2010-73).“ (podtržení doplněno soudem).
40. Uvedený přístup je racionální. Pokud by soud opakovaně posuzoval stejné argumenty, se kterými se již vypořádal ve svém dřívějším rozhodnutí, hrozilo by nebezpečí „bludného kruhu“. Toto zacyklení by znamenalo, že i poté, co soud vyslovil svůj právní názor a správní orgán jej respektoval, mohl by být celý proces vycházející z kasační závaznosti soudních rozhodnutí zpochybněn prostřednictvím nové žaloby založené na těch samých argumentech. Cyklus opakovaných revizí již dříve vysloveného právního názoru by též zpochybňoval princip právní jistoty a důvěru v soudní rozhodnutí a pouze by oddaloval konečné rozhodnutí ve věci.
41. Jestliže žalobce opět brojí žalobou proti rozhodnutí a opět (se stejnými argumenty) namítá nesprávné posouzení určitých otázek, uplatní se právě výše zmiňovaný přístup. Tedy, že není efektivní a z hlediska právní jistoty účastníků řízení ani žádoucí, aby soud opět hodnotil

(a případně přehodnotil) již jednou přezkoumávané otázky. Správní orgán totiž není při novém rozhodování po zrušení původního rozhodnutí vázán jen právním názorem soudu, který byl vysloven jako důvod kasace, ale je vázán i názorem, který vyslovil o žalobní námitce nedůvodné (srov. rozsudek NSS ze dne 9. 10. 2008, č. j. 2 Afs 80/2008-67). Kasační závaznost právního názoru vysloveného ve zrušujícím rozsudku může být prolomena pouze při nových skutkových zjištěních nebo při změně právní úpravy (srov. rozsudek NSS ze dne 18. 6. 2004, č. j. 2 Ads 16/2003-56). Kromě změněného skutkového a právního stavu představuje pro správní orgány limit závaznosti právního názoru vysloveného ve zrušujícím rozsudku i kvalifikovaná změna judikatury. V případě vázanosti právním názorem krajského soudu se tak jedná o případy, kdy v mezidobí (ke dni nového rozhodnutí žalovaného správního orgánu) došlo k formulaci odlišného právního závěru judikaturou NSS (srov. rozsudek NSS ze dne 25. 5. 2016, č. j. 1 Azs 31/2016-36, nebo KÜHN, Z. § 78. In: KÜHN, Z.; KOCOUREK, T. a kol. *Soudní řád správní. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 656, marg. č. 34). Dále se jedná o případy, pokud by byl právní názor překonán judikaturou vyšších soudů, již by musel respektovat i každý senát NSS a pochopitelně rovněž krajské soudy, tj. rozšířeného senátu, Ústavního soudu nebo Soudního dvora Evropské unie (srov. usnesení rozšířeného senátu ze dne 8. 7. 2008, č. j. 9 Afs 59/2007-56). Při zachování judikatorního rámce precedenčně nadřazených soudů je proto i krajský soud vázán právním názorem obsaženým v jeho dříve v této věci vydaném rozhodnutí (srov. přiměřeně ve vztahu k řízení o kasační stížnosti usnesení rozšířeného senátu č. j. 4 As 3/2018-50).

42. Žalobce v doplnění žaloby opět (stejně jako v předchozím doplnění žaloby v řízení vedeném pod sp. zn. 47 Ad 15/2022) upozornil na to, že z textace § 51 odst. 1 zákona o pomoci v hmotné nouzi („musel z okolností předpokládat“) plyne, že pro vznik odpovědnosti za přeplatek musel příjemce dávky jednat v úmyslu přímém.
43. K subjektivní stránce přeplatku na dávce podle § 51 odst. 1 zákona o pomoci v hmotné nouzi se zdejší soud vyjádřil již v rozsudku č. j. 46 Ad 6/2020-23. V něm s poukazem na rozsudek NSS ze dne 21. 2. 2013, č. j. 4 Ads 107/2012-54, uvedl, že jedním z definičních znaků přeplatku na dávce ve smyslu § 51 zákona o pomoci v hmotné nouzi je zavinění, a to alespoň ve formě nevědomé nedbalosti (bod 19). Z tohoto přístupu zdejší soud vycházel i v rozsudku č. j. 47 Ad 15/2022-62, v němž zdůraznil, že podstatné v § 51 zákona o pomoci v hmotné nouzi je to, jaké okolnosti *musel* žalobce v souvislosti s výplatou dávky *předpokládat*. V předchozích rozsudcích týkajících se projednávané věci tak zdejší soud vycházel z toho, že pro vznik odpovědnosti za přeplatek na dávce podle § 51 zákona o pomoci v hmotné nouzi postačí zavinění v nejmírnější formě – nedbalosti nevědomé.
44. Na těchto závěrech – zaujatých v přechozích rozsudcích v projednávané věci – soud setrvává, respektive se od nich ani nemůže odchýlit (srov. bod 41 tohoto rozsudku) K formě zavinění při odpovědnosti za přeplatek příspěvku na živobytí lze kromě rozsudku NSS č. j. 4 Ads 107/2012-54, odkázat též na § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení (dále jen „zákon o organizaci sociálního zabezpečení“). Ten stanovuje, že pokud byl důchod vyplacen neprávem nebo ve vyšší částce, než náležel, protože příjemce důchodu nesplnil některou jemu uloženou povinnost, přijal důchod nebo jeho část, ačkoliv musel z okolností předpokládat, že byl vyplacen neprávem nebo ve vyšší částce, než náležel, nebo vědomě jinak způsobil, že důchod nebo jeho část byl vyplácen neprávem nebo ve vyšší částce, než náležel, má plátce důchodu vůči příjemci důchodu nárok na vrácení, popřípadě náhradu nesprávně vyplacené částky. Judikatura v tomto ustanovené

identifikovala tři alternativní skutkové podstaty pro vznik odpovědnosti za přeplatek na důchodu: (1) nesplnění uložené povinnosti, (2) přijetí důchodu či jeho části, i když příjemce musel předpokládat, že důchod byl vyplacen neoprávněně, (3) jiné vědomé způsobení vzniku přeplatku (srov. rozsudek NSS ze dne 27. 6. 2019, č. j. 10 Ads 251/2018-55).

45. I v § 51 odst. 1 zákona o pomoci v hmotné nouzi lze nalézt dvě alternativní skutkové podstaty zakládající odpovědnost za přeplatek na dávce: (1) přijímání dávky, ačkoliv příjemce musel z okolností předpokládat, že tato dávka byla vyplacena neprávem nebo ve vyšší částce, než náležela, (2) dávka byla přiznána nebo její výše stanovena na základě nepravdivých, neúplných nebo zkreslených údajů, sdělených příjemcem. Textace § 118a odst. 1 zákona o organizaci sociálního zabezpečení formulující (2) skutkovou podstatu je přitom totožná s textací (1) skutkové podstaty v § 51 odst. 1 zákona o pomoci v hmotné nouzi. Skutkové podstaty (2) a (3) v § 118a odst. 1 zákona o organizaci sociálního zabezpečení jsou založeny na principu subjektivní odpovědnosti, přičemž k odpovědnosti za přeplatek na důchodu postačuje podle ustálení judikatury NSS i zavinění ve formě nevědomé nedbalosti (srov. rozsudky NSS ze dne 28. 8. 2013, č. j. 3 Ads 95/2012-20, a ze dne 13. 11. 2013, č. j. 3 Ads 120/2012-22, ze dne 15. 12. 2016, č. j. 2 Ads 157/2016-45, nebo č. j. 10 Ads 251/2018-55). K formulaci „musel z okolností předpokládat“ srov. také zákonnou definici nevědomé nedbalosti v § 16 odst. 1 písm. b) zákona č. 40/2009 S., trestní zákoník, či v § 15 odst. 3 písm. b) zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich (dále jen „přestupkový zákon“). Soud z hlediska systematického výkladu neshledal, že by mělo být k formě zavinění v § 51 odst. 1 zákona o pomoci v hmotné nouzi přistupováno jinak než v § 118a odst. 1 zákona o organizaci sociálního zabezpečení, a to i s ohledem na zákonné definice forem zavinění v trestním zákoníku a přestupkovém zákoně. Tedy, že by nepostačovalo zavinění ve formě nevědomé nedbalosti. Jak totiž uvedl rozšířený senát v rozsudku ze dne 26. 10. 2005, č. j. 1 Afs 86/2004-54 *„právní řád tvoří jednotný celek; má povahu systému, který je dále diferencován v subsystémy různých úrovní (právo soukromé a veřejné; právní odpovědi; právní instituty), jež v sobě slučují prvky podle různých kritérií. Ze systémové povahy právního řádu vyplývá, že jeho jednotlivé součásti (subsystému i prvky) vstupují do určitých funkčních vazeb. Z toho se podává přirozený požadavek, aby interpret určitého ustanovení právního předpisu neomezoval svůj rozhled toliko na jedno či několik ustanovení, ale aby jej chápal jako část celku (systému), která s ohledem na principy jednotnosti a bezrozpornosti právního řádu vytváří s jeho ostatními částmi logický, resp. logicky souladný významový celek. Součástí systémového chápání právního řádu je i respektování toho, že různé právní předpisy upravují instituty, které jsou společné celému právnímu řádu, či alespoň několika jeho odvětvím, a jež byly doktrínou důkladně teoreticky zpracovány; v takovém případě je nezbytné vycházet při jejich používání z doktrinálních závěrů a z rysů, které jsou jim společné.“* (podtržení doplněno soudem).
46. Dále žalobce opět polemizoval s tím, že o synově bankovním účtu nevěděl a neměl ani možnost se o něm dozvědět. O synovy finanční prostředky se staral opatrovník – město Votice.
47. K otázce žalobcovy (ne)vědomosti o synově bankovním účtu, na který mu byly poukazovány finanční prostředky, které při pobírání příspěvku na živobytí žalobce ani společně posuzovaná osoba nepřiznávali, se již dostatečně vyjádřil zdejší soud v rozsudku č. j. 47 Ad 15/2022-62. Soud přitom nemá důvod se od těchto závěrů odchýlovat (srov. opět bod 41 tohoto rozsudku), jelikož skutkový i právní stav zůstal od vydání rozsudku č. j. 47 Ad 15/2022-62 zachován. Žalobce ani soudu nepředestřel žádné nové argumenty, které by

předchozí závěry zdejšího soudu k otázce jeho povědomí o synově bankovním účtu zpochybňovaly. Jelikož není účelné, aby soud opakoval již jednou vyřčené, v podrobnostech odkazuje na body 28 až 32 rozsudku č. j. 47 Ad 15/2022-62. Na tomto místě závěry v něm obsažené jen krátce zrekapituluje. Žalobce byl především seznámen s obsahem rozsudku o změně výživného, z jehož odůvodnění je zřejmé, že společně posuzovaná osoba disponovala bankovním účtem. Žalobce také musel předpokládat, že matka výživné hradí (nebyly zde indicie o tom, že by péči zanedbávala). Zároveň bylo žalobci známo, jakou školu jeho syn navštěvuje, musel tak předpokládat, že synovi náleží za praktickou výuku odměna. Jelikož žil žalobce se synem ve společné domácnosti, muselo být žalobci i zřejmé, že jeho syn chodí na brigády, za což mu také náleží odměna. Informaci o synových příjmech mohl žalobce řádně zjistit toliko z titulu své rodičovské odpovědnosti, a kdyby se dostatečně zajímal o synovu situaci. Zdejší soud proto uzavřel, že zde existovaly takové okolnosti, z nichž musel žalobce předpokládat, že mu byla dávka vyplácena v nesprávné výši. Subjektivní stránka odpovědnosti za přeplatek tak byla v předcházejícím správním řízení dostatečně prokázána.

48. Žalobce dále poukázal na to, že správní orgány postupovaly v rozporu s principy logického myšlení, jestliže konstatovaly, že v České republice nemůže nezletilec vlastnit bankovní účet. Žalobce v doplnění žaloby také uvedl, že „[v]e spise 47 Ad 15/2022 je kopie zřízení účtu, který je veden na matku nezletilého syna, snad s tím, že syn má nějakou platební kartu s omezeným výběrem.“
49. V prvostupňovém ani napadeném rozhodnutí správní orgány nikde neuvedly, že v České republice nemůže nezletilá osoba mít vlastní bankovní účet. Naopak při posuzování okolností rozhodných pro určení vzniku přeplatku úřad práce a žalovaný vycházeli z toho, že žalobcův syn měl za doby nezletilosti *vlastní* bankovní účet, na který mu přicházely příjmy, které nebyly úřadu práce dokládány.
50. Ve správním spise (příloha žalobcova odvolání) je založena kopie rámcové smlouvy o finančních službách ze dne 30. 9. 2013 mezi Českou spořitelnou a žalobcovým synem jako *klientem*. V ní je uvedeno, že podpisem smlouvy se žalobcův syn stává klientem České spořitelny a současně s bankou uzavírá smlouvu o účtu č. 2678482153/0800. Ve smlouvě o rámcových finančních službách je také specifikováno, že klient byl zastoupen J. K.. Ta smlouvu rovněž podepsala.
51. Podle § 436 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, kdo je oprávněn právně jednat jménem jiného, je jeho zástupcem; ze zastoupení *vznikají práva a povinnosti přímo zastoupenému*. Hovoří-li tak občanský zákoník o zastoupení (tj. i zákonném zastoupení) rozumí se tím zastoupení přímé. V právním styku pak přímý zástupce nevystupuje sám za sebe, ale za jiného (zastoupeného). Nositelem práv a povinností, k jejichž založení dotčené právní jednání směřuje, proto není přímý zástupce, nýbrž zastoupený (srov. BRIM, L. § 436 [Všeobecná ustanovení]. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část* (§ 1–654). Praha: C. H. Beck, 2022, s. 1354–1355, marg. č. 9–10). Z kopie zřízení účtu tedy naopak (oproti žalobcově přesvědčení) plyne, vlastníkem nově zřízeného účtu byl jeho syn; jemu vznikly uzavřením rámcové smlouvy o finančních službách práva a povinnosti. Matka jej při zřízení účtu pouze zastupovala, žádný právní vztah mezi ní a Českou spořitelnou ale nevznikl. Správní spis navíc obsahuje výpisy z účtu č. 2678482153/0800 vedeného na jméno žalobcova syna za rok 2017, 2018 a za období leden až září 2019 vyžádané úřadem práce.

52. Žalobce dále namítal, že v předchozím správním řízení nebyli on ani společně posuzované osoba o své povinnosti doložit okolnosti rozhodné pro nárok na dávku, trvání nároku na dávku a její výši nebo výplatu řádně poučení.
53. Žalobce byl o svých povinnostech podle § 49 zákona o pomoci v hmotné nouzi poučen úřadem práce dne 5. 6. 2017. Přitom svým podpisem stvrdil, že si základní poučení přečetl a textu porozuměl. Současně byl o tom, že má podle § 49 odst. 2 písm. a) zákona o pomoci v hmotné nouzi povinnost nahlásit změny ve skutečnostech rozhodných pro trvání nároku na dávku, její změnu nebo výplatu, poučován opakovaně (v každém oznámení o změně výše dávky a též podle protokolů o ústních jednáních). Jednalo se sice o poučení ve formě citace právního předpisu, soud se však nedomnívá, že by bylo nesrozumitelné a pro právního laika obtížně pochopitelné (obsahovalo by odbornou terminologii nebo právní pojmy významově se lišící od pojmů obecného jazyka, žalobce by mohl svou povinnost jen obtížně identifikovat apod.).
54. Správní spis též obsahuje záznam, podle kterého se dne 22. 10. 2018 žalobce dostavil na úřad práce společně s pracovníci charity, která žalobci pomáhala s potravinovou pomocí a sociálním poradenstvím. Pracovnice charity a žalobce požádali úřad práce, aby jim vysvětlil určité okolnosti týkající se výpočtu dávky příspěvku na živobytí a žalobcova vyřazení z evidence uchazečů o zaměstnání. Úřad práce žalobci jeho dotazy zodpověděl. Pokud by tedy žalobce poučení o povinnosti podle § 49 odst. 1 písm. a) zákona o pomoci v hmotné nouzi skutečně neporozuměl, mohl se na jeho význam dotázat úřadu práce tak, jak to společně se sociální pracovníci učinili ohledně mechanismu výpočtu dávek a následků vyřazení z evidence uchazečů o zaměstnání. Ze správního spisu ani nevyplývá, že by se úřad práce choval k žalobci *autoritativně diktatorně a nepřátelsky* (jak žalobce zmínil v žalobě), aby se na něj žalobce nemohl s žádostí o vysvětlení poučení (úspěšně) obrátit. Ze správního spisu naopak plyne, že se úřad práce snažil vyjít žalobci vstříc. Podle protokolu o ústním jednání ze dne 8. 6. 2018 úřad práce vystavil žalobci poukázky na náhradní doklad, ačkoli se žalobce dostavil na úřad práce v neúřední den a pokladní nebyla na úřadu práce přítomna. Úřad práce též uplatnil správní uvážení v žalobcův prospěch a přes jeho vyřazení z evidence uchazečů o zaměstnání jej dále považoval za osobu v hmotné nouzi (viz záznam úřadu práce ze dne 2. 7. 2018). Žalobcova pasivita (kdy opakovaně souhlasil s něčím, čemuž případně neporozuměl, a rozhodl se omezit komunikaci s úřadem práce na minimum) jde proto k jeho tíži.
55. Za doby synovy nezletilosti bylo na žalobci jako rodiči, aby v rámci své rodičovské odpovědnosti zajistil řádné splnění oznamovací povinnosti (srov. body 25 a 26 rozsudku č. j. 46 Ad 6/2020-23). Po nabytí synovy zletilosti byl syn samostatně poučen (viz protokol o ústním jednání ze dne 4. 3. 2019). O synově poučení lze pak říci v zásadě totéž, co o poučení samotného žalobce – soud se nedomnívá, že by bylo nesrozumitelné a pro právního laika obtížně pochopitelné. Žalobcův syn současně studoval maturitní obor na střední škole a snažil se o dosažení co nejlepších studijních výsledků (což se odrazilo i na získání stipendia od Nadace Olgy Havlové). Následně studoval i vysokou školu (viz potvrzení o studiu ze dne 15. 7. 2020, ač podle čestného prohlášení ze dne 30. 1. 2021 studium již ukončil). Tyto okolnosti neindikují, že by byl žalobcův syn významně limitován ve schopnosti pochopit psaný text. Také v přípise ze dne 9. 10. 2019 žalobcův syn uvedl, že ví, že *podle zákona o hmotné nouzi se stipendium za příjem nepovažuje*. To tak nesvědčí ani o tom, že by měl žalobcův syn nulové či velmi nízké právní povědomí; minimálně s částí zákona o pomoci v hmotné nouzi byl schopen se seznámit a (správně) mu porozumět.

56. Dále žalobce uvedl, že není jeho chybou, že si úřad práce sám řádně neověřil všechny okolnosti rozhodné pro výši a výplatu dávky. Skutečnosti týkající se synova výživného si mohl úřad práce snadno ověřit u opatrovníka – města Votice.
57. Žalobce žádal o příspěvek na živobytí u detašovaného pracoviště úřadu práce ve Voticích. Detašovanému pracovišti žalobce oznamoval skutečnosti rozhodné pro nárok a výši dávky a detašované pracoviště žalobci oznamovalo změny výše dávky. Od září 2019 posuzovalo žalobcův nárok na příspěvek na živobytí kontaktní pracoviště úřadu práce v Benešově. Kontaktní pracoviště však mělo pochybnosti o příjmech, které žalobce úřadu práce předkládal. Proto požádalo o součinnost (poskytnutí informací) Českou spořitelnu a Střední lesnickou školu Písek.
58. Jak zdejší soud dovodil v rozsudku č. j. 47 Ad 15/2022-62, v žalobcově případě byly dány takové okolnosti, z nichž žalobce musel předpokládat, že mu dávka byla vyplácena v nesprávné výši. Ani případný nedůsledný postup detašovaného pracoviště úřadu práce (kterému byl rozsudek o změně výživného, v němž se hovořilo o účtu společně posuzované osoby, také předložen) však nemohl u žalobce způsobit vznik legitimního očekávání, že dávku příspěvku na živobytí pobíral v období od června 2017 do srpna 2019 ve správné výši. V posuzované věci totiž nejde o samotnou existenci bankovního účtu společně posuzované osoby, ale o příjmy, které byly na tento účet poukazovány. Z rozsudku o změně výživného neměl úřad práce možnost zjistit konkrétní okolnosti ohledně skutečných příjmů společně posuzované osoby (např. v jakých měsících žalobcův syn pracoval brigádně a jaká byla jeho odměna nebo zda od matky dostával kapesné nad rámec soudem stanoveného výživného).
59. Žalobce poznamenal, že podle něj na věc dopadá § 72 odst. 5 zákona o pomoci v hmotné nouzi. Ten se však týká náležitostí žádosti o mimořádnou okamžitou pomoc, které se právě projednáváná věc netýká. Žalobce měl patrně v úmyslu odkázat na § 72 odst. 6 zákona o pomoci v hmotné nouzi, jenž se obecně vztahuje na žádosti o všechny dávky podle zákona o pomoci v hmotné nouzi.
60. Podle § 72 odst. 6 zákona o pomoci v hmotné nouzi lze-li skutečnosti uvedené v odstavcích 1 až 4 ověřit z rozhodnutí příslušných orgánů nebo z jiných dokladů, nevyžaduje se přiložení potvrzení. Toto ustanovení by se tak v kontextu posuzované věci uplatnilo v případě, kdy by měl úřad práce k dispozici *rozhodnutí*, z něhož by bylo patrné, jaké byly v rozhodném období skutečné příjmy společně posuzované osoby (např. rozhodnutí, z něhož by plynula částka, kterou si společně posuzovaná osoba brigádně vydělala). Dále by se jednalo o případ, kdy by mohl úřad práce výši skutečných příjmů společně posuzované osoby seznat z jiných dokladů, které žalobce nebo společně posuzovaná osob řádně předložili. O žádnou z těchto situací se však v posuzované věci nejednalo. Ze správního spisu neplyne, že by měl úřad práce k dispozici některý z právě zmíněných podkladů, jenž by v souladu s § 72 odst. 6 zákona o pomoci v hmotné nouzi zprostil žalobce nebo společně posuzovanou osobu (od doby nabytí její zletilosti) povinnosti všechny příjmy řádně doložit.
61. Namítal-li žalobce, že si měl úřad práce skutečnosti rozhodné pro stanovení výše příspěvku na živobytí zjistit u města Votice, je potřeba upozornit na to, že město Votice bylo ustanoveno opatrovníkem společně posuzované osoby *pro přijímání výživného ze strany rodičů a provádění plateb z tohoto výživného, souvisejících s jeho studiem a pobytem na internátě* (viz str. 5 odůvodnění rozsudku o změně výživného). Nebylo tak jmenováno opatrovníkem společně posuzované osoby pro spravování veškerých příjmů společně posuzované osoby, ale mělo „přehled“ pouze o přijímání výživného a hrazení nákladů souvisejících se studiem

a pobytem na internátě. O jiných příjmech (odměnách z brigády, praktické výuky, dalších platbách od matky) informace mít nemohlo a nemohlo je tak ani úřadu práce poskytnout. Úřad práce si přitom od srpna 2018 (po tom, co bylo město Votice pravomocně jmenováno opatrovníkem společně posuzované osoby pro přijímání výživného) u města Votice výši přijatého výživného pravidelně ověřoval.

62. Žalobce konečně namítal, že to byl právě správní orgán (nikoli žalobce), který nedodržel zákonem stanovené povinnosti a rozhodl o příspěvku na živobytí, přestože neměl k dispozici všechny potřebné doklady. Žalobce konkrétně upozornil na § 72 odst. 3 písm. i) zákona o pomoci v hmotné nouzi.
63. Podle § 72 odst. 3 písm. i) zákona o pomoci v hmotné nouzi musí být k žádosti o příspěvek na živobytí přiložen i doklad o plnění soudem stanovené vyživovací povinnosti vůči nezletilému dítěti, případně o výši dluhu na výživném. Tento požadavek se však týká informací o plnění vyživovací povinnosti, kterou má *žadatel* o dávku vůči svému nezletilému dítěti. Případný dluh na výživném je totiž rozhodný pro stanovení částky živobytí [§ 24 odst. 1 písm. c) zákona o pomoci v hmotné nouzi] a tím i výše příspěvku na živobytí (§ 23 zákona o pomoci v hmotné nouzi). Nejde zde tedy o povinnost doložit plnění vyživovací povinnosti vůči nezletilému dítěti jinou osobou odlišnou od žadatele o dávku (například matkou žalobcova syna). Pokud je (pro příspěvek na živobytí relevantní) příjem žadatele o dávku nebo společně posuzované osoby tvořen mimo jiné soudem stanovenou vyživovací povinností, povinnost doložit takový příjem pro žadatele o příspěvek na živobytí neplyne z § 72 odst. 3 písm. i) zákona o pomoci v hmotné nouzi (jak se žalobce patrně domnívá), ale z § 72 odst. 3 písm. a) zákona o pomoci z hmotné nouzi. Podle posledně zmíněného ustanovení totiž musí být k žádosti o příspěvek na živobytí přiloženy doklady o výši příjmu žadatele a společně s ním posuzovaných osob v rozhodném období. Bylo však na žalobci (v době nezletilosti společně posuzované osoby), aby v přiložených dokladech uvedl skutečné příjmy společně posuzované osoby včetně výživného od matky. Z hlediska formálních náležitostí žádosti o dávku je totiž důležité, že splňuje náležitosti vymezené ve správním řádu a § 72 odst. 1 až 3 zákona o pomoci v hmotné nouzi. Formální podmínkou pro přiznání příspěvku na živobytí není, zda jsou údaje uvedené v žádosti o dávku a v přiložených prohlášeních a dokladech fakticky správné. Není v možnostech správních orgánů vždy ověřit u všech žadatelů pravdivost uváděných údajů, proto též zákon o pomoci v hmotné nouzi upravuje odpovědností vztah v případě vzniku přeplatku, tzn. možnost stanovit přeplatek na dávce z důvodu nevědomosti správního orgánu o rozhodných okolnostech zohledňuje.

Závěr a náklady řízení

64. S ohledem na výše uvedené soud shledal, že napadené rozhodnutí je z důvodu rozporu výroku s odůvodněním nepřezkoumatelné pro nesrozumitelnost. Proto napadené rozhodnutí zrušil [§ 76 odst. 1 písm. a) s. ř. s.]. Soud současně vrátil věc žalovanému k dalšímu řízení (§ 78 odst. 4 s. ř. s.). Právním názorem vysloveným v tomto rozsudku jsou správní orgány vázány (§ 78 odst. 5 s. ř. s.)
65. O náhradě nákladů řízení soud rozhodl v souladu s § 60 odst. 1 s. ř. s. Žalovaný nemá právo na náhradu nákladů řízení, neboť ve věci neměl úspěch. Úspěšnému žalobci náleží náhrada nákladů řízení. Podle obsahu spisu jsou náklady představovány poštovným, které žalobce vynaložil v souvislosti s odesláním žaloby a následným sdělením případné změny v osobních, majetkových a výdělkových poměrech. Celkem se jedná o částku 158 Kč (83 +

75 Kč). Jiné náklady řízení z obsahu soudního spisu neplynou a žalobce je ani netvrdil. Náhradu nákladů řízení je žalovaný povinen uhradit žalobci ve lhůtě 30 dnů od právní moci rozsudku (§ 54 odst. 7 s. ř. s.) O náhradě nákladů ustanovenému zástupci soud rozhodne v samostatném usnesení.

Poučení :

Proti tomuto rozhodnutí lze podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů ode dne jeho doručení. Kasační stížnost se podává u Nejvyššího správního soudu, se sídlem Moravské náměstí 6, Brno.

O kasační stížnosti rozhoduje Nejvyšší správní soud.

Lhůta pro podání kasační stížnosti končí uplynutím dne, který se svým označením shoduje se dnem, který určil počátek lhůty (den doručení rozhodnutí). Připadne-li poslední den lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejblíže následující pracovní den. Zmeškání lhůty k podání kasační stížnosti nelze prominout.

Kasační stížnost lze podat pouze z důvodů uvedených v § 103 odst. 1 s. ř. s. a kromě obecných náležitostí podání musí obsahovat označení rozhodnutí, proti němuž směřuje, v jakém rozsahu a z jakých důvodů jej stěžovatel napadá, a údaj o tom, kdy mu bylo rozhodnutí doručeno.

V řízení o kasační stížnosti musí být stěžovatel zastoupen advokátem; to neplatí, má-li stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie.

Praha 14. března 2024

Jan Peroutka, v. r.
samosoudce